

Vahva, arvovaltainen ja varakas satavuotias

Vapaus, terveys, toveruus. Lääkärit Suomessa 1910–2010. Toim. Samu Nyström. Fennomed Oy, Hämeenlinna, 2010. 540 s.

Lääkäriliitto on vahva, vaikutusvaltainen ja varakas ammattijärjestö, joka on ennen tämän kirjan julkaisua tuottanut ainakin vuosina 1960 ja 1985 historiaansa käsittelevät kirjat. Tällä kertaa asialla on koulutettuja historiantutkijoita: Samu Nyström, Sari Aalto, Oona Ilmolahti ja Ilkka Levä. Satavuotishistoria on mittava, sillä kahteen palstaan pienellä fontilla ahdettua tekstiä on lähdeluetteloinen ja liitteinen 540 sivua. Kirja on niin raskas, että sitä voi lukea vain pöydän ääressä.

Kirjan nimi on hyvä. Vapaus, terveys ja toveruus ovat ne päämäärät ja ihanteet, joiden nimiin ammattiliitto on vannonut. Samalla

ne ovat käytännössä luoneet jännitteitä, ongelmia ja ristiriitoja niin ammattikunnan sisällä kuin suhteessa viranomaisiin, terveystieteiden maksajiin ja potilaisiin. Ylväät tavoitteet ja ajoittain karu arki ovat kirjan teksteissä ja kuvituksessa toistuvasti esillä. Paikoitellen kirjoittajat toteavat, että jostain kiistakysymyksestä käytiin kiivasta keskustelua. Lukijaa jää tällöin vaivaamaan, mikä oli tuon keskustelun sisältö eli keskeiset erimielisyyden aiheet ja eri osapuolien esittämät argumentit.

Teos on yhtä aikaa sekä lääkärien koulutuksen ja ammatin muutoksen historia että lääkärien ammatillisen etujärjestön historia. Kun kirja jakaantuu vielä temaattisiin lukuihin, on selvää, että huolellinen lukija törmää kohtuullisen runsaaseen toistoon. Toisinaan samat asiat puidaan kahdesta kolmesta näkökulmasta useampaan kertaan. Esimerkkeiksi käyvät vaikka kollegiaalisuus, abortti, pirtuseptit sekä lääkärien etiikkaa koskevat kotimaiset ja kansainväliset linjaukset.

Lääkärit ovat outo ammattikunta, joka yhdistää moderneimman tieteen ja keskiaikaisen kiltaperinteen omassa edunvalvonnassaan. Ammattikunnan koon säätelyssä eli alan koulutuksen rajoittamisessa Lääkäriliitto lienee Suomen menestyksekkäin ammattiliitto. Jatkuva lääkäripula onkin ollut vahva valtti niin virkaehtosopimusneuvotteluissa kuin paikallisissa työsuhte-etuja koskevissa neuvotteluissa.

Historiatoimikunnan asiantuntijajäseninä ovat olleet professorit Matti Klinge ja Laura Kolbe. Heidän asiantuntemustaan yliopistokoulutuksen tai ylioppilaskuntatraditioiden suhteen ei epäile kukaan. On kuitenkin mielenkiintoista, ettei Lääkäriliitto, joka on ennen kaikkea etujärjestö, ole kutsunut historiatoimikuntaan yhtään työmarkkinahistorian asiantuntijaa. En minäkään pyytäisi diagnoosia

vain silmälääkäriltä, jos umpisuolikin pitäisi poistaa. Historiatoimikunnan asiantuntijajäsenyys ei ole vain kunniatehtävä. Siksi historian-tutkijoidenkin on aika tunnustaa oman osaamisensa rajat, sillä silmälääkäri varmasti kieltäytyisi tehtävästä, johon hänen kompetenssinsa ei riitä. Historiantutkijoiden on jo aika vaalia oman ammattikuntansa mainetta ja kunniaa yhtä päättäväisesti kuin muidenkin erityisasiantuntijoiden.

Työmarkkinahistorian heikko asiantuntemus näkyy tässä teoksessa siinä, ettei lääkärin työmarkkinakokemuksen paneutunut Ilkka Levä ole valitettavasti käyttänyt hyväkseen Aarne Mattilan kolmea työmarkkinahistorian perusteosta, jotka käsittelevät sovittelemisen (1992), kuntatyöntekijän (2000) ja valtiotyöntekijän (2005) historiaa.

Tutkimuksen keskeisin juonne on sadan vuoden perspektiivi terveydenhoidon hämmästyttävän nopeaan parantumiseen. Tuberkuloosin ja monien muiden tappavien tautien talttumisen rokotusten, antibioottien ja tehokkaampien hoitomuotojen ansiosta on keskeinen osa yhteiskuntahistoriaamme. Kiinnostava tutkimuskysymys on, kuinka pieni etuoikeutettu, suljettu ammattikunta pyrkii vaikuttamaan hyvinvointivaltion ja hoivayhteiskunnan kasvuun ja muotoutumiseen. Terveystieteiden olisikin kovin toisen näköinen, jos lääkärin ammattiliitto olisi yksin saanut päättää sairaanhoito- ja kansanterveystyön suurista linjoista.

Teoksessa on ansiokkaasti tukeuduttu lääkärin tuottamaan tekstiin ja ilmeisen runsaaseen haastattel- ja muistitietoaisteeseen. Näin tutkijoiden tulkinnaa tukena ja rinnalla kulkee ammatin harjoittajien omat aikalaisnäkemykset ja kokemukset. Huolelliset lähdeviitteet auttavat aiheeseen tulevaisuudessa paneutuvaan tutkijasta. Teksti on pääosin laadukas-

ta yleisymmärrettävää asiasuomea. Paikoitellen mukana on liikaa taudin, hoitosuunnan, lääketieteen alan tms. nimiä, jotka eivät aukea kuin ammattilaiselle. Lääkärrikunta tietysti kokee tällaisen tekstin kohtisaksi. Historiantutkijoiden ryhmätyön tulos on paikoitellen hämmentävän epähistoriallinen. Lääkärin ammatin ongelmia käsitellään yli ajan ja paikan samanlaisina jatkuvina, jolloin kuvauksessa käytetään satunnaisesti ja kronologisesti epäjärjestyksessä vuosien varrella lääkärin tuottamaa lähdeaineistoa. Historialliset muutokset jäävät tällaisessa aikamatkailussa sivuun.

Teos olisi kaivannut systemaattisempaa tilastoanalyysiä, selkeitä taulukoita ja kaavioita. Laajan teoksen valmistuttuakaan emme löydä aikasarjoja, joista kävisi ilmi esimerkiksi lääkäreiden keskiansion kehitys suhteessa yleiseen ansiotasoon, terveysmenojen osuuden muutos suhteessa kansantuloon tai sairaalahoidon ja perusterveydenhoidon suhteellisen osuuden kehitys. Tarkempaa huomiota ja tilastollista analyysiä olisi ansainnut siellä täällä käsitelty Suomen lääkäriammattikunnan nopea ja kansainvälisesti poikkeuksellinen naisistuminen. Tämä naisistuminen on tapahtunut vielä selkeämmin eläinlääkäriskunnalle ja hammaslääkäreille. Tarkempi tilastollinen ote olisi estänyt sellaiset epätarkat heitot, joiden mukaan terveysmenojen kasvu päättyi 1990-luvulla. Tätä ei usko yksikään kuntapäättäjä, ei Suomen eduskunta eikä valtionvarainministeriö.

Tutkimus on tuotu niin lähelle nykyaikaa että hirvittää. Tämä johtaa uusimpia aikoja käsittelevän tekstin nopeaan vanhentumiseen, kun esimerkiksi sikainfluenssarokotusten aiheuttamat narkolepsiatapaukset eivät ole tulleet mukaan. Toisaalta ajankohtaiseen historiatieteelliseen kiistaan siitä milloin tupakoinnin vaarallisuus tuli yleiseen tietoisuuteen Suomes-

sa, tämä teos tarjoaa mielenkiintoisen näkökulman, sillä Lääkäriliiton hallituksen ja valtuuskunnan kokouksissa tupakointi lopetettiin vasta 1970-luvun alussa. Teos sisältää runsaasti tupakointikiistan kaltaisia herkullisia yksityiskohtia, mutta vielä enemmän kiehtovia alkujuonteita tulevalle tutkimukselle.

– TAPIO BERGHOLM